

ISTORIE

Tatiana Niculescu Bran este scriitoare, autoare a romanelor *Spovedanie la Tanacu*, *Cartea Judecătorilor*, *Noaptea Patriarhului*, *În Țara lui Dumnezeu*, *Povestea Domniței Marina și a basarabeanului necunoscut* și a două piese de teatru (*Spovedania* și *Brâncuși contra SUA*). Romanul ei de debut, *Spovedanie la Tanacu* (Humanitas, 2006), a devenit piesă de teatru în dramatizarea autoarei și în regia lui Andrei Șerban. Același roman a stat la baza filmului *După dealuri*, care a obținut premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul de Film de la Cannes în 2012. Între 1995 și 2008, a fost redactor, prezentator și apoi redactor-șef al secției române a BBC World Service. În perioada decembrie 2014–aprilie 2015, a îndeplinit funcția de consilier prezidențial. La Editura Humanitas a mai îngrijit volumul *Cine mi-a ucis fiul? Dosarul Frumușanu–Crăiniceanu se redeschide*, semnat de Ștefan Frumușanu (2015).

TATIANA
NICULESCU BRAN
REGINA
MARIA
ULTIMA DORINȚĂ

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

În dosarul iconografic din această carte au fost folosite, prin amabilitatea Muzeului Național de Istorie a României, câteva ilustrații vechi (pp. I–III, IV sus, V sus, VI, VII jos, VIII stânga sus, VIII jos, XV–XVI), precum și fotografiile realizate de Mihai Bozgan (p. XIII) și Marius Amarie (p. XIV), puse la dispoziție de muzeu. De asemenea, au fost incluse ilustrații de la Arhivele Naționale ale României (pp. IV jos, VIII dreapta sus, IX sus) și de la Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de stampe (p. V jos). Prin bunăvoința Casei Regale a României, au fost reproduse două fotografii (pp. XI–XII) după articole apărute în diverse publicații la moartea reginei Maria, în iulie 1938. Fotografii de dată recentă din castelul Pelișor (pp. IX jos, X) ne-au fost puse la dispoziție de Muzeul Național Peleş. Tuturor acestor instituții țin să le mulțumească atât autoarea cărții, cât și Editura Humanitas. Mulțumirile noastre se îndreaptă și înspre domnul Florin Bican, care a tradus versurile incluse în această carte.

Redactor: Adina Săucan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Andreea Dobreci, Carmen Petrescu

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Niculescu Bran, Tatiana
Regina Maria, ultima dorință / Tatiana Niculescu Bran. –
București: Humanitas, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-973-50-5036-8
94(498)¹19" Maria
929 Maria

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Cuprins

Argument	9
1. <i>Întotdeauna am urât boala</i>	13
2. <i>O fi vreo ciroză nealcoolică</i>	25
3. <i>Amintește-ți, Poporul meu, că te-am iubit</i>	35
4. <i>Fă din inima ta un loc de odihnă</i>	45
5. <i>Eu simt că fac parte dintre vitejii acestei lumi</i>	55
6. <i>Pentru mine, frumosul a fost un crez</i>	65
7. <i>Îmi înalț inima spre tine, Doamne!</i>	77
8. <i>Ei își închipuie că „animalul“ din mine trebuie să joace un rol important</i>	89
9. <i>Te simți dată pe mâna altora și în voia lor</i>	99
10. <i>Frumusețea îl aduce pe om la picioarele Domnului</i>	113
11. <i>Inima Lui este o grădină</i>	123
12. <i>Vai, săraca mea inimă!</i>	133
 Anexe	
Testamentul reginei Maria (1933, Balcic)	149
Scrisoarea reginei Maria către fiul ei, principele Carol (viitorul Carol II), 1925	157
Regi și regine din istoria Marii Britanii ale căror inimi au fost înhumate separat de trup	163
Bibliografie selectivă	165

lui E.C.

Argument

AM VIZITAT PENTRU PRIMA DATĂ DOMENIUL DE LA Balcic al reginei Maria în 2004. M-am rătăcit cu încântare pe aleile și prin grădinile ei fără să știu mare lucru despre mintea care le visase și le concepute. Mă mândream că, spre deosebire, poate, de alți turiști, viața reginei Maria mă preocupase totuși. Aveam oarecari lecturi despre ea, dar ele nu-mi dezvăluiseră prea mult din personalitatea ei aparte, nici din misterele locului.

De atunci, am revenit aproape în fiecare an la Balcic și, de fiecare dată, mi se părea că mai fac un pas către inima unei femei cu totul excepționale. Începeam să intru în lumea ei, bucurându-mă că, aparținând și României, și Marii Britanii, țara mea adoptivă, parcă începeam să pricep mai bine unele lucruri. Dar tot nu simțeam că locul creat de regină îmi vorbește cu adevărat.

În această primăvară, mi-a atras atenția știrea despre decizia familiei regale de a depune inima reginei în camera ei de la castelul Pelisor, după ani de zile în care s-a aflat în custodia Muzeului Național de Istorie a României. Mi-am dat seama că, în vizitele mele la Balcic, avusesem un interes

trecător față de povestea inimii ei – și cam atât. Cum anul acesta se împlinesc 140 de ani de la nașterea reginei, mi-am spus că o carte despre povestea inimii ei ar fi cea mai potrivită declarație a admirației și iubirii mele față de această desăvârșită româncă englezoaică, mare regină și cuceriitoare scriitoare.

De ce a cerut regina ca inima să-i fie înmormântată în alt loc decât trupul? Care sunt simbolurile și înțelesurile ultimei ei dorințe? Cum se vor fi petrecut toate acestea? Cartea de față nu epuizează nici pe departe istoricul și semnificațiile ritualului funerar privitor la înhumarea inimii, nici universul cultural și religios căruia îi aparține Maria și nici sofisticata ei heraldică sufletească. Este doar o readucere în actualitate a modului ei de a privi oamenii și lumea, cu încredere, curaj și cu o poftă de viață inegalabile. Dacă epoca noastră mai are nevoie de modele – și eu cred că are, acum mai mult ca oricând –, atunci nu există, în istoria României, un model mai puternic și mai pasionant decât cel al reginei Maria.

Cu speranța că inima ei se va întoarce cândva – prin cine știe ce nebănuite răsturnări ale istoriei – în cuibul de la Balcic, așa cum a dorit, vă invit să-i citiți povestea.

Tatiana Niculescu Bran

Post-scriptum: Cu câteva zile înainte ca această carte să fie trimisă la tipar, Casa Regală a anunțat că, pe 3 noiembrie 2015, în cadrul unei procesiuni, inima reginei, în caseta originală de argint, va fi

transportată de la Muzeul Național de Istorie a României din București în Salonul de aur al Castelului Pelișor de la Sinaia, locul unde a bătut pentru ultima oară. Inima va fi așezată pe un soclu plasat în spatele canapelei unde regina a încetat din viață la 18 iulie 1938.

1

Întotdeauna am urât boala

14 IULIE 1938. CLINICA WEISSER HIRSCH DE LÂNGĂ
Dresda. Deși își simte încă picioarele ca de plumb,
regina Maria¹ se plimbă dintr-o cameră în alta, sus-
ținută de braț de secretarul ei, generalul Eugen
Zwiedineck². Respiră mai bine, vederea i s-a mai
limpezit, apăsarea sufletească i-a mai trecut. Me-
dicii germani o sfătuiesc să profite de aerul de
munte de la Sinaia și să se întoarcă acasă. Doctorii
Stoermer și Warnerkrose făcuseră tot ce se mai
putea face. Sunt atât de uimiți de tratamentul re-
comandat de medicul Casei Regale, încât bănuiesc
chiar că regina a fost intenționat diagnosticată
greșit și tratată neglijent. Oarecum întremată după
periodice hemoragii interne care debutaseră cu un

1. Marie Alexandra Victoria de Saxa-Coburg și Gotha (1875–1938) este nepoata reginei Victoria a Marii Britanii (pe linia tatălui său, Alfred, ducele de Edinburgh, cel de-al doilea fiu al reginei și al prințului consort Albert) și nepoată a țarului Alexandru II și a țarinei Maria (pe linia mamei sale, Maria, mare ducesă a Rusiei). Mai are un frate și trei surori, dar este atașată în mod special de sora cea mai mare, Victoria Melita, alintată „Ducky“.

2. Eugen Zwiedineck (1866–1956), general român, secretarul particular și aghiotantul reginei Maria.

an în urmă și a căror cauză nu era clară, Maria se pregătește de drum. Îl anunțase deja pe fiul ei cel mare, pe Carol II¹, că decizia era luată.

La Palatul Cotroceni, anunțul ei provoacă aceeași nemulțumire ca și cu o lună în urmă, când Carol nu-i dăduse voie să părăsească sanatoriul San Martino de la Merano, din Italia, fără aprobarea și prezența la fața locului a doi medici români. „Ar fi trebuit să mă aflu într-un sanatoriu sau într-o clinică adevărată cu ani în urmă“, îi scrisese ea atunci supărată, spunându-i că pleacă la Dresda pe proprie răspundere.² Plecarea îi tot fusese întârziată. Între sfârșitul lui 1936, anul declanșării bolii, și 1938, Carol respinsese ideea internării ei în străinătate.

Acum, îi trimite la Dresda pe generalul Ernst Ballif³ și pe chirurgul Nicolae Hortolomei⁴, ca să-i explice reginei că nu era bine să se grăbească, mai ales că de curând avusese o nouă hemoragie la

1. Fiii și fiicele reginei Maria și ai regelui Ferdinand: Carol, viitorul Carol II (1893–1953), Elisabeta (1894–1954), Maria, alintată Marioara sau Mignon (1900–1961), Nicolae (1903–1978), Ileana (1909–1991) și Mircea (1913–1916).

2. *Apud* Hannah Pakula, *Ultima romantică, Regina Maria a României*, traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, Editura Lider, București, 2003.

3. Ernest Ballif (1871–1940), general, aghiotant al familiei regale; după Primul Război Mondial, administrator al Domeniilor Coroanei.

4. Nicolae Hortolomei (1885–1961), medic chirurg, șef al clinicii de chirurgie și urologie a Spitalului Colțea (din anul 1933); considerat întemeietorul chirurgiei fiziologice în România.

stomac. Maria rămâne neclintită, iar medicii germani propun să-i fie trimis un avion care s-o transporte la Sinaia. Carol refuză.

Hitler se oferă să pună el la dispoziție un avion sanitar. De data asta, regina e cea care refuză. Va merge cu trenul. „Întotdeauna am urât boala. Nu este umilință mai mare decât să suferi fizic. Eram atât de mândră de sănătatea mea, pe care am moștenit-o de la mama! Îmi plăcea atât de mult să călătoresc! M-am deplasat mult în viața mea. Și-acum!“, scrie ea în caietul de însemnări. Iubea călătoriile cu trenul. Înainte de plecare, îi trimite o scrisoare prietenului ei de o viață, prințul Barbu Știrbey¹, care trăiește în Elveția. E o scrisoare de rămas-bun, în care regina mărturisește că au rămas „atât de multe nespuse, care mi-ar lumina atât de mult sufletul să le spun: tot dorul meu, toată tristețea mea, toate amintirile dragi care îmi inundă din nou sufletul... Pădurile de șofran galben, mirosul stejarilor când călătoream prin aceleași păduri la începutul verii și o!... atât de multe, multe lucruri care s-au dus... Să te binecuvânteze Dumnezeu și să te aibă în pază“².

În dimineața zilei de 15 iulie, însoțită de medicii Stoermer și Hortolomei și de generalul Ballif, regina părăsește clinica. E ajutată să urce și se instalează în trenul cu care urmează să ajungă în

1. Barbu Știrbey (1872–1946), om politic, industriaș și om de afaceri; consilier personal al regelui Ferdinand și prietenul intim al reginei Maria.

2. *Apud Hannah Pakula, op. cit.*

gara Sinaia, pe 16, seara. În România, e o vară toridă. Cu o săptămână înainte, fuseseră 38 de grade la umbră și 50 pe pământ, cum notează Carol în însemnările sale zilnice.¹ Ca s-o întâmpine, regele face cu mașina drumul București–Sinaia, unde ajunge pe înserat.

A doua zi, sosește însă vestea că trenul s-a oprit la Cernăuți. Regina are o nouă hemoragie. Țărării acoperă vagonul albastru-argintiu, cu perdelele trase, în care se află ea, cu crengi verzi, ca s-o ferească de căldură. Toată ziua, cară găleți cu apă să mai răcorească fierul încins. Să nu fi fost ceva grav, regina ar fi ieșit cu siguranță la geam să-i salute sau ar fi coborât pe peron. Medicii hotărăsc ca trenul să rămână câteva ore bune pe loc. Din gară, generalul Ballif îi telefonează regelui să-i spună despre întârziere și să-l anunțe că Maria nu dorea să vadă pe nimeni la sosire.

Există însă și ipoteza că regina ar fi murit în noaptea aceea, la Cernăuți. Unul dintre biografii ei, Guy Gauthier, crede că acestea sunt, în realitate, locul și data – Cernăuți, noaptea de 16 spre 17 iulie – „dacă nu a morții Mariei, cel puțin a pierderii definitive a cunoștinței”². Carol instaurase deja dictatura la București, scindând partidele democratice. I-ar fi fost de folos, politic vorbind, o versiune oficială a morții reginei, care să șteargă trecutul și să încurajeze un transfer de popularitate de la

1. Carol II, regele României, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice*, Editura Scripta, București, 2001, vol. I.

2. Guy Gauthier, *Missy, regina României*, traducere de Andreea Popescu, Editura Humanitas, București, 2000.

mamă la fiu. Viziunea lui asupra evenimentelor ar fi, aşadar, cosmetizată pentru uz intern, am spune în zilele noastre.

Trenul se pune în mişcare. Conducătorul primeşte instrucţiuni să mărească viteza. Carol dă ordin să fie degajate toate căile ferate din Bucovina până la Sinaia. E grabă mare fiindcă regina se află deja în comă şi nu mai e de pierdut nici o clipă? Mai curând, regina e încă în viaţă şi doreşte să se vadă acasă cât mai repede.

Trenul ajunge la Sinaia în dimineaţa zilei de 17 iulie, la ora 8.30. Carol, Elisabeta, sora lui, şi Mihai, fiul, se află în gară. Regele notează: „O găsesc mult mai vivoaie decât mă aşteptam după accidentul de ieri. Ne spune cât de fericită este de a se fi întors acasă şi cum vrea, după o odihnă aci, să se ducă la Bran şi la Balcic. Spectacol trist. Ea, atât de vivoaie, trebuie dată jos din vagon pe braţe şi transportată cu Salvarea până la Pelişor.“ Ofiţerii din regimentul ei de cavalerie¹ îi pregătiseră un scaun portabil pe care o coboară din tren.

La Pelişor, are loc o nouă consultaţie medicală. Rezultatele sunt date publicităţii: „M.S. Regina continuă a suferi de ficat şi splină, Cyrhosa Hipato-Splinică, care provoacă hemoragii periodice. După tratamentul din sanatoriul Dr. Lahmann din Dresda, M. Sa simţindu-se mai bine a decis înapoierea în ţară. Voiajul a provocat o nouă hemoragie care a determinat o oprire de 12 ore la Cernăuţi.

1. Regina Maria era comandant onorific al Regimentului 4 Roşiori.